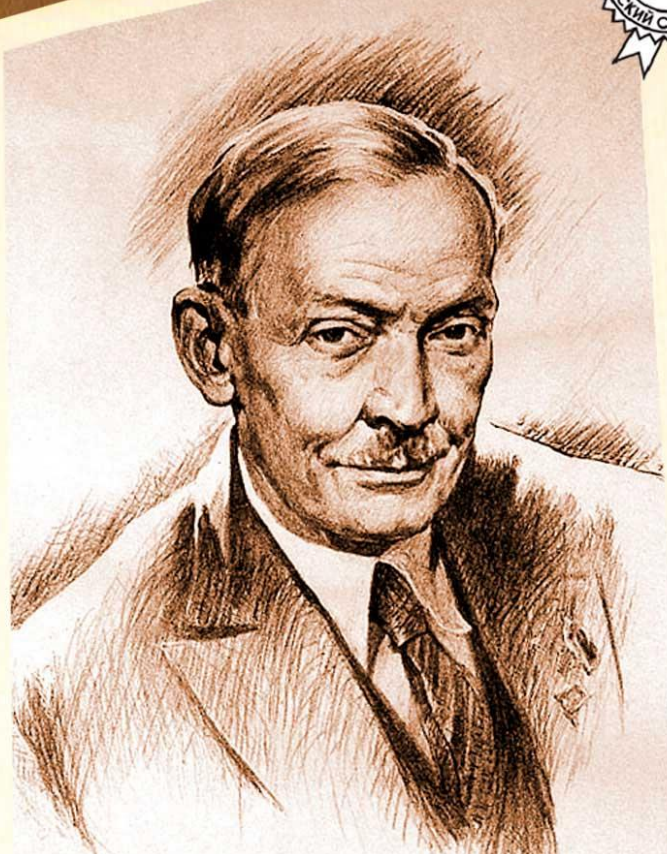

ЯНКА КУПАЛА

Найкраща
поезія

Янка Купала НАЙКРАЩА ПОЕЗІЯ

*«Найкраща поезія» Янки Купали — це добірка віршів видатного білоруського поета, до якої увійшли найвідоміші твори автора, присвячені проблемам долі рідного народу і соціальної несправедливості***. Переклад поезій був здійснений видатним українським митцем Дмитром Павличком.*

А ХТО ТАМ ІДЕ?

А хто там іде, а хто там іде,
Хто громадою рокотно гуде?
— Білоруси.
Що ж несуть вони, кістяки живі,
На худих плечах, на руках в крові?
— Свою кривду.
А кому ж вони з-під онуч та шмать
Тую кривду-біль хочуть показати?
— Всьому світу.
Хто ж то їх навчив, не один мільйон,
Кривду-біль нести, хто прогнав їх сон?
— Біда, горе.
А чого ж, чого захотілось їм
Битим, топтаним, темним та глухим?
— Людьми зватись.

1905–1907

МОЯ ДОЛЯ

Моя доле, важка доле,
Щоб ти луснула була!
Щоб од мене в чисте поле
Ти назавжди утекла!
Чом же ти, похмура й люта,
Мені щастя не даєш?
Чом, гірка, немов отрута,
Мені смерті не пошлеш?
Так мене постійно мучиш,
Ніби душу в пеклі чорт;
Так ти серце моє сушиш,
Що вже висох я, мов хорт!
Не даєш ти супокою
Ні вночі, ні вдень мені.
Тінь небіжчика! За мною
Водиш помисли сумні.
Де не вирвусь, не полину,
Щоб хоч трохи ліпше жить,
Позад себе оком кину —
Моя доля вже біжить.
Скрутить, збурить, скаламутить,
Наче воду хто колом,
І нашле біду, й засмутить
Неочікуваним злом.
І життя немилим стане —
Згинуть б мені ту ж мить!
А на серці — рани, рани,
Так болить воно, болить.
І так хочеться упасти
Десь у прірву, в тьму ночей,
Щоб не бачити — пропасти —
Ані сонця, ні людей!
Ось так доля, моя доля,
Щоб ти луснула була!

Щоб од мене в чисте поле
Ти назавжди утекла!

15 липня 1904 р.

МУЖИК

Життя моє трудне й нужденне,
І, скільки світу, кожен звук
Гордити мною, кпити з мене, —
Бо я мужик, дурний мужик.
Я підписатися не вмію,
Не ходить гладко мій язик,
Бо вічно я орю та сію, —
Бо я мужик, дурний мужик.
Я з праці хліб свій добуваю,
Зношу лайливий, грубий крик.
Я рідко-рідко свято знаю, —
Бо я мужик, дурний мужик.
Нема за що купити солі,
Ні залатати черевик,
І діти в мене босі й голі, —
Бо я мужик, дурний мужик.
Залиті потом мої очі,
Світ радості для мене зник,
Як віл, працюю дні і ночі, —
Бо я мужик, дурний мужик.
Як занедужаю — лікую
Я сам себе, мов чарівник,
Без лікарів я вік вікую, —
Бо я мужик, дурний мужик.
Така мені за все подяка,
Що мушу жити, наче дик,
І згинути, як той собака, —
Бо я мужик, дурний мужик.
Та скільки я ще жити буду,
Слуга панів, слуга владик,
Ніколи, браття, не забуду,
Що я людина, хоч мужик.
І кожен, хто мене питає,
Лише один почує крик:
«Хоча мене всяк зневажає, —
Я житиму, бо я — мужик!»

1905

ЧОГО Я ХОТІВ БИ

Побратимів багатих мені
Не потрібно — я відаю їх!
За божками летять, як дурні,
А всім іншим — погорда і сміх.
Я не хочу сидіть за столом
З паничами — принизлива гра:
Обмине тебе келих з вином,
Пригадається кривда стара.

Я не хочу дівочих принад,
Нижних пестощів білих грудей.
Студенить мені серце, мов град,
Зрада, хитрість огнистих очей!
Та любов пропадає в ганьбі,
Розвівається, начебто мла...
Тут клянеться в коханні тобі,
А тут іншого вже обняла!
Я не хочу ясного життя,
Де народ стільки горя терпить,
Де жебрачити ходить дитя,
Що не має розради й на мить.
Веселитись не хочу я там,
Де біда, сльози, скарги навкруг,
Де в неволі так тяжко братам,
Де завмерли і сила, і дух!..
Гей, сказати б, що мучить мене?
Що я хочу, чого б я жадав?
За що б горе прийняв не одне?
За що б серце згорьоване дав?
Ну, так знайте, чого б я хотів:
Щоб не згинула пісня моя,
Щоб народ її в серці пригрів
Та щоб знав, чим та пісня сія!

3 ПІСЕНЬ ПРО БИТВИ

Суремлять сурми клич до бою,
Вітри разносять їхній дзвін.
Той поклик піснею палкою
Відлунює з усіх сторін.
Про славу-чудо грають сурми,
Про щастя рівне для всього
Народу... Звуть ламати тюрми,
Звуть... ох, багато до чого!..
Та дзвонять надаремно труби,
Народ обдурений притих.
Той спить, а той боїться згуби
Розпука й жаль скувала всіх.
Лиш кат радіє, він крадеться
Шакалом до невинних жертв, —
На трупах, наче вовк, сміється,
Здається, весь би світ пожер.
Дивиться страшно на ту силу,
Що гине в путах-ланцюгах.
Ах, краще вже лягти в могилу,
Ніж знати цього світу жах!
І ходиш, наче спопелілий,
І крикнути хотів би ти,
Та так, щоб світ здригнувся цілий:
Де правду, волю де знайти?!
А сурми грають клич до бою,
Вітри разносять їхній дзвін.
Той поклик піснею палкою
Відлунює з усіх сторін.

30 березня 1906 р.

ПОЕТАМ

Поети вчать, як треба жити,
Багатим бути, а самі ж
І на підшви заробити
Не вміють нещасливий гріш.
Натхнені добрістю й красою,
Оспівують блаженний рай.
Та ситий піснею самою
Не будеш ти, хоч як співай.
Тихіше, милі! Міру мати
Повинні співи голосні,
Бо вік наш хитрий — оплювати
Готовий почуття й пісні.

31 січня 1906 р.

НЕ КЛЯНІТЕ МЕНЕ

За печальні пісні
Не клянїте мене,
Бо ж і так у вогні
Моє серце сумне.
Кров од болю кипить,
Мучить мука німа,
Ні на мент, ні на мить
Сну про щастя нема.
Я не можу здолать
В серці горя й жалю,
Шум плачів і проклять
Я думками ловлю.
Я не можу знести
Цей гидкий маскарад, —
Співи щастя вести,
Як ридає мій брат.
Скільки горя і сліз
Бачу всюди й завжди,
Скільки сам переніс
Я нещастя й біди!
Он стоїть удова,
В зорі смуток-туман,
В струп'ї вся голова,
А на плечах — лахман.
Руку, мов неживу,
Простягає мені:
«Пожалїйте вдову,
Згинув муж на війні!».
І тут сльози — кап-кап!
Доле, не доведи...
Що ж ти, брате, ослаб, —
Кпи з чужої біди!
Ось гуляє багач,
Аж палата дрижить,
А під брамою плач —

Там сирітка стоїть.
Стужа нею трясе,
Мов нагайкою тне,
Вітер скарги несе
І квиління сумне:
«Тут проходив народ,
Молоді та старі,
Проти гніту й знегод
Тут ішли бунтарі.
Тато з ними пішов —
І донині нема...
Стигне з холоду кров,
Сипле снігом зима.
А мене багатій
Вигнав з хати на сніг,
Де ж ти, батечку мій,
Де знайду я нічліг?!»
І тут сльози — кап-кап!
Доле, не доведи...
Що ж ти, брате, ослаб, —
Кпи з чужої біди!
Знову стогін... Жебрак
Під вікном, наче тінь;
Без ноги, неборак,
Повен жальних болінь.
Він стискає п'ястук,
Тягне пісню хрипку, —
Скільки злигоднів-мук
Пережив на віку:
«Відробив я панам,
Відслужив сорок літ, —
Став на службу дитям,
А сьогодні я — дід!
Гарував я щодня,
Не зважав на батіг,
Працював за коня,
Рано встав, пізно ліг.
Я орав, я косив,
Я канави копав,
Ліс рубав і возив,
Битий, кров'ю спливав.
Йшла робота вогнем...
А мій пан не тужив:
Багатів з кожним днем,
Смачно їв, смачно пив.
А я чахнув, бідак,
Був голодний, як вовк,
Та служив вірно так,
А тепер...» І замовк.
Тільки сльози — кап-кап!
Доле, не доведи...
Що ж ти, брате, ослаб, —
Кпи з чужої біди!
Та за скорбні пісні
Не обсмішуй мене,
Бо ж і так у вогні
Моє серце сумне.

15 квітня 1906 р.

ЗА ШМАТОК ХЛІБА

За шматок хліба, чорного хліба,
Бідак свою душу дає,
Топить у рабстві мрії й надії,
Життя безталанне своє.
Щоб подолати злидні та голод,
Він мусить забути навек
Людяність, думи ясні й високі,
І все, чим живе чоловік.
Царський невільник, панський невільник,
Цареві і пану слуга:
Тому солдатом, тому пахолком
Він служить під свист батога.
Мусить на інших він працювати, —
Якщо ти комусь не вгодив.
Плюнуть погiрдно, виженуть з хати
Ходи ж ти собі, як ходив!
Музика, співи ллються з палацу
Гуляють за труд бідаків.
Мучиться вбогий в думках щоденних,
Щоб голод зі світу не звів.

11 червня 1906 р.

ЩАСТЯ

Туманна примара нас вабить облудно,
І щастям у нас вона зветься.
Та трудно її нам піймати, ой, трудно,
Хоч близько, так близько, здається...
Одним оте щастя — багатство, розкоші,
А іншим — порядок і згода.
Одним оте щастя — то золото й гроші,
А іншим — коханої врода.
Той рветься до слави, той хоче змагатись,
Той — серце від світу сховати,
Той дикою піснею хоче озватись,
Той — рідні пісні заспівати...
І мріємо, мріємо цілими днями,
Все марно і все безнадійно...
А сльози чужі, що течуть перед нами, —
Чи спати дадуть нам спокійно?..

18 серпня 1906 р.

НАД СВОЄЮ ВІТЧИЗНОЮ

Боже, скільки щедрот
Творить воля твоя!
Де ж мій дім, мій народ,
Де вітчизна моя?
Де ж ти, славна сім'є
Без панів і рабів?
Де той люд, що своє
Поважав і любив?

Рідних співів та свит
Не соромився він!
Де той люд-ясновид?
Де веселоців дзвін?
Веселився народ,
Аж гриміло село.
Веселіше стокрот
Всюди щастя цвіло.
А тепер, а тепер, —
Вір — не вір сам собі, —
Дух бадьорості вмер,
Все погасло в журбі.
Зникло все, наче мла, —
Щастя тут не шукай, —
Доля зла замогла
І людей, і мій край!
Лиш могили навкруг —
Свідки слави — стоять;
Чорні круки з яруг
За кістками летять.
Прошмигають вужі,
Каня молиться: «Пить!»,
Вовк пробіг по межі,
Далі спить усе, спить!

28 серпня 1906 р.

СПРОСОННЯ

...Ні! Годі, годі сльози лити,
Страждати марно в глушині!
Забрали все, чим міг би жити,
Нічого ж не дали мені.
Невільник — догоджати треба,
Злим людям!.. З потом кров тече.
Немає милості від неба:
То спека, то мороз пече.
Посів мій нищать суховії,
В криву хатчину громи б'ють;
Овечку вовк роздер — надії
Нема ні на що — гнів і лють!
Марніє жінка, гине з праці,
В дірявім ходить каптані...
Гей ти, що пестишся в палаці,
Мое життя пізнав чи ні?!
А доки житиму так, доки
Терпітиму цей страм і жах?!
До кістки вжерлися волоки,
Кривавлять ноги в личаках.
Гризе сорочка зрібна плечі,
Сіряк — одежечка моя —
Не вирятує в холоднечі,
А влітку парить, як шлея.
Чуприна, пріючи від поту,
Облазить, а шапчина — сміх...
Я від коси нажив ломоту,
А дихавицю — від чепіг.